

سال دوازدهم / بهار ۱۴۰۲

تاریخ فرهنگی و همسایگان آن^۱

• پیتر برک^۲، ترجمه: جعفر مرادحاصلی^۳

تاریخ دریافت: ۰۰۰۹/۱۳، تاریخ تایید: ۰۱/۳/۸

DOR: 20.1001.1.38552322.1402.12.46.13.2

چکیده

این مقاله نقشه و طرحی از حوزه‌هایی فکری ارائه می‌دهد که تقریباً به تاریخ فرهنگی نزدیک هستند. جدا کردن تاریخ فرهنگی از تاریخ فکری، تاریخ اجتماعی و تاریخ سیاسی، باستان‌شناسی و تاریخ‌های فعالیت‌هایی مثل هنر، ادبیات، زبان و دین، که در گروه‌های تاریخ یا در سایه «مطالعات دیداری»، «مطالعات دینی» یا «مطالعات فرهنگی» بررسی می‌شوند، سخت و دشوار است. تمامی این همسایگان «حلقه داخلی» را تشکیل می‌دهند که به تفصیل به بحث گذاشته شده‌اند. آن سوی حلقه داخلی «حلقه میانی» قرار دارد که رشته‌هایی مثل انسان‌شناسی، قوم‌شناسی، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و جغرافیا را دربر می‌گیرد. گرچه این رشته‌ها از تاریخ فرهنگی جدا هستند، اما تأثیر چشمگیری بر آن گذاشته‌اند. فراتر از این دو حلقه «حلقه بیرونی» جای دارد که مورخان فرهنگی اخیراً به آن پی برده‌اند و شامل روان‌شناسی، مطالعات شناختی، علم اعصاب و زیست‌شناسی می‌شود. تأثیر این حلقه بیرونی بر تاریخ فرهنگی همچنان مبهم و نامشخص است.

واژگان کلیدی: رشته‌های علمی، میان‌رشته‌ای، چرخش‌ها، مطالعات فرهنگی.

۱. این مقاله ترجمه‌ای است از

Peter Burke, "Cultural History and its Neighbours", Culture and History Digital Journal, 1 (1): e006. doi: <http://dx.doi.org/10.3989/chdj.2012.006>

۲. استاد تاریخ فرهنگی دانشگاه کمبریج

۳. دکتری تاریخ ایران اسلامی دانشگاه شهید بهشتی jafarmoradhaseli@gmail.com

چرخش فرهنگی

تاریخ فرهنگی از «چرخش فرهنگی» بحث‌برانگیز دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ قدمت بیشتری دارد. تاریخ فرهنگی در آلمانِ اواخرِ قرن نوزدهم با عنوان (Kulturgeschichte)، شناخته می‌شد، یعنی زمانی که شاهکار یاکوب بورکهارت^۱ درباره رنسانس ایتالیا، به نام فرهنگ رنسانس در ایتالیا^۲، برای نخستین بار در سال ۱۸۶۰ منتشر شد (Burckhardt, 1860). در هلند، که در این زمان همچنان تحت تأثیر شدید فرهنگ آلمانی قرار داشت، تأملات یوهان هویزینگا^۳ بر «رسالت تاریخ فرهنگی» در سال ۱۹۲۶ در قالب سخنرانی ارائه گردید و اندکی پس از آن منتشر شد (Huizinga, 1929). در ایالات متحده انجمن تاریخ آمریکا در سال ۱۹۴۰ کتابی تحت عنوان رویکرد فرهنگی به تاریخ^۴ منتشر کرد (Ware, 1940). برخلاف آن، مورخان فرانسوی از فرانسوا گیزو^۵ در دهه ۱۸۲۰ گرفته تا فرنان برودل در دهه ۱۹۷۰ اصطلاح تمدن را بر تاریخ فرهنگی ترجیح می‌دادند. دانشمندان انگلیسی نیز (جز در برخی موارد نظیر آرنولد توینبی) بیش از تاریخ فرهنگی به تاریخ اجتماعی علاقه نشان می‌دادند (Burke, 2008).

چرخش فرهنگی، به بیان دیگر، بیشتر نوعی احیاء است تا خلق / از هیچ. گرچه امروزه دانشمندان فرانسوی و انگلیسی نقش مهم‌تری در این احیاء ایفا می‌کنند، اما دانشمندان ایالات متحده مانند شورسک (۱۹۷۹)، دارنتون (۱۹۸۴) و هانت (۱۹۸۴) پیشگامان این احیاء به شمار می‌روند. در فرانسه که عبارت تاریخ فرهنگی جایگزین تمدن شده است (به رغم آن‌که تاریخ کتاب به نام تاریخ و تمدن کتاب شناخته می‌شود)، می‌توان نه تنها از شارتیه (۱۹۸۸) بلکه از متخصصان قرن بیستم مثل ریو^۶ و سیرینلی^۷ (۹۸-۱۹۹۷) نیز یاد کرد. در انگلستان، کرسی‌ها و گروه‌هایی، برای نمونه، در دانشگاه‌های آبردین، منچستر و یورک با موضوع تاریخ فرهنگی تأسیس شده است.

تاریخ فرهنگی نیز، همان‌گونه که نمونه‌های احیاء شده اقتضا می‌کند، دوباره ابداع شده است. تعریف تاریخ فرهنگی چنان وسیع است که فرهنگ عمومی (گرچه خود این مفهوم بحث‌برانگیز

-
1. Jacob Burckhardt
 2. Kultur der Renaissance in Italien
 3. Johan Huizinga
 4. The Cultural Approach to History
 5. François Guizot
 6. Rioux
 7. Sirinelli

است) و زندگی روزمره را نیز دربر می‌گیرد: تاریخ فرهنگ مادی، تاریخ بدن، تاریخ اعمالی مثل ژست‌ها، شوخی، کلکسیون، سفر و از این قبیل. (Bremmer and Roodenburg, 1991, 1997; Elsner and Cardinal, 1994; Elsner and Rubiés, 1999). در مقابل مورخان فرهنگی اولیه به قدری کافی بزرگ‌منش بودند که از برآمدن اصطلاح «تاریخ فرهنگی جدید»- که البته در حال حاضر دیگر جدید نیست- حمایت کنند (Hunt, 1989). مورخان جهان انگلیسی‌زبان از دهه ۱۹۹۰ به این سو از کاربرد روزافزون عبارت‌هایی نظیر «فرهنگ مجازات» (Beik, 1997)، «فرهنگ قمار» (Kavanagh, 1993)، «فرهنگ ادب» (Klein, 1994)، «فرهنگ رازداری» (Vincent, 1998; Snyder, 2009) و مانند این‌ها احساس راحتی می‌کنند.

کاملاً واضح و روشن است که این تغییر عمده در رشته تاریخ با چرخش فرهنگی گسترده‌تری ارتباط دارد. خارج از فضای دانشگاهی، استفاده همگانی از اصطلاح «فرهنگ» برای اشاره به زمینه‌هایی متفاوت مانند کسب و کار («فرهنگ شرکت»)، خشونت («فرهنگ سلاح»)، روابط جنسی، دین و مواد مخدر نشان‌دهنده تغییر در روشی است که به واسطه آن جهان روزمره فهم می‌شود، چرخشی که با مباحث سیاسی درباره «چندفرهنگ‌گرایی» تقویت شده است. چرخش فرهنگی در دانشگاه‌ها بر گستره وسیعی از رشته‌های علمی، یعنی «همسایگانی» که این مقاله به آن‌ها می‌پردازد، تأثیر گذاشته است.

یکی از راه‌های تعریف هویت و شاید اصلی‌ترین راه آن، مواجهه با دیگری و به عبارت روشن‌تر مواجهه با همسایگان (فارغ از این‌که همسایگانی خوب یا بد محسوب می‌شوند) است. این نوع تعریف در رشته‌های علمی و نیز ملت‌ها، گروه‌ها یا افراد به کار گرفته می‌شود. جامعه‌شناسان خاطرنشان کرده‌اند که ادعای قلمرو در جهان دانشگاهی امری رایج است (Becher and Trowler, 2005). «حوزه‌های مطالعاتی» فکری باید از دست‌اندازی آن‌چه ابی واربروگ^۱، دانشمند بزرگ میان‌رشته‌ای، «پلیس مرزی» (*Grenzwachertum*) فکری می‌نامد، به دفاع برخیزند.

مرزهای فکری را از دیدگاهی خوش‌بینانه می‌توان همچون مرزهای جغرافیایی «مناطق تماس» به شمار آورد که تبادلاتی در آن‌ها رخ می‌دهد. وام‌گیری از همسایگان هم در رشته‌های علمی و هم در خانواده‌ها امری مرسوم و متداول است. تقسیم این همسایگان به سه گروه یا سه دایره متحدالمرکز، براساس فاصله آن‌ها از تاریخ فرهنگی، می‌تواند مفید باشد. بنابراین، در این

1. Aby Warburg

مقاله تاریخ فرهنگی سیاره‌ای در نظر گرفته می‌شود که ماهواره‌هایی آن را احاطه کرده‌اند (نیازی به گفتن نیست که، هر رشته‌ای را می‌توان در مرکز آن سیاره قرار داد).

حلقه داخلی

در تاریخ فرهنگی، حلقه داخلی شامل انواع مختلف تاریخ می‌شود: تاریخ فکری، تاریخ اجتماعی، تاریخ سیاسی، تاریخ علم، تاریخ هنر، تاریخ ادبیات، تاریخ کتاب، تاریخ زبان و تاریخ دین، همراه با ادبیات باستانی یونان و روم، باستان‌شناسی و رشته‌های جدید یا مجموعه‌ای از رشته‌هایی که با نام «مطالعات فرهنگی» شناخته می‌شوند. در حالی که به لحاظ نهادی، برخی از این انواع تاریخ (به ویژه تاریخ هنر، تاریخ ادبیات و تاریخ علم) را می‌توان رشته‌های علمی نامید به این دلیل که در دانشگاه گروه‌های خاص خود را دارند، برخی دیگر زیررشته^۱ محسوب می‌شوند به این معنا که نیمه‌مستقل‌اند. این زیررشته‌ها بیش از آن که در گروه‌های مستقل سازمان یافته باشند، احتمالاً دارای نشریه‌ها و انجمن‌های خاص خود هستند.

تاریخ فکری، که به ویژه در ایالات متحده با عنوان تاریخ اندیشه‌ها شناخته می‌شود، و نیز تاریخ فلسفه به طور مشخص به تاریخ فرهنگی نزدیک هستند (Akehurst, 2010). در واقع، دشوار است که تاریخ فکری در شکل سنتی آلمانی آن با نام علوم روحی^۲ را از تاریخ فرهنگی جدا کرد. ممکن است کسی بگوید که تاریخ فرهنگی، که پژوهشگران آن امروزه هم به بررسی ماده («فرهنگ مادی») و هم به مطالعه «روح و روان» یا ایده‌ها می‌پردازند، تاریخ فکری را نیز دربر می‌گیرد. با این حال، به لحاظ جامعه‌شناختی، این دو گروه از دانشمندان متمایز از هم هستند. گروه‌های تاریخ فکری در دانشگاه‌ها نسبتاً معمول نیستند اما برنامه‌های درسی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی در این زمینه در نظر گرفته می‌شود و نشریه‌هایی مانند مجله تاریخ/اندیشه‌ها^۳ (تأسیس در ۱۹۴۰) و تاریخ فکری مدرن^۴ (تأسیس در ۲۰۰۴) از این رویکرد حمایت می‌کنند.

این حوزه، رویکرد یا زیررشته-سخت می‌توان گفت کدام یک توصیفی دقیق‌تر است- در جهان انگلیسی‌زبان، از اسکاتلند گرفته تا استرالیا، از اهمیت بسیاری برخوردار است. رقیب

1. sub-disciplines

2. Geistesgeschichte

3. Journal of the History of Ideas

4. Modern Intellectual History

اصلی آن، به ویژه در آلمان و اسکاندیناوی، «تاریخ مفاهیم» (Begriffsgeschichte) است. راینهارت کازلک^۱ فقید شخصیت برجسته این رویکرد بود. او دلمشغول بررسی کاربردهای متغیر مفاهیم و قرار دادن آن‌ها در زمینه زبانی گسترده‌تر بود. یادگار او کتاب نه‌جلدی *مفاهیم تاریخی*^۲ است (Brunner et al., 1972-97). در اسپانیا فرناندس سباستیان^۳ (۲۰۱۱)، که متخصص اندیشه سیاسی بود، تاریخ مفهومی را هم به کار می‌گیرد و هم آن را ترویج می‌کند. تاریخ فکری و تاریخ مفهومی متأثر از چرخش فرهنگی بوده‌اند، و دانشمندان به طور روزافزون به حوزه‌ای وارد شده‌اند که می‌توان آن را «تاریخ فرهنگی اعمال فکری» نامید (Burke, 2011; cf. Blake, 2008).

تعیین ارتباط بین تاریخ فرهنگی و تاریخ اجتماعی هنوز هم سخت و دشوار است (Sewell, 2005; Glickman, 2008). این ارتباط یک نسل پیش روشن‌تر بود. مورخان اجتماعی بیش از سایر مورخان به ساختارهای اجتماعی علاقه داشتند و غالباً روش‌هایی کمی را به کار می‌گرفتند که آن‌ها را با مورخان اقتصادی متحد می‌کرد. در برخی از کشورها، به خصوص آلمان (Mergel and Welskopp, 1997)، بحث‌ها و کشمکش‌هایی بین مورخان اجتماعی و فرهنگی در گرفت. با این حال، به همان اندازه که مورخان اجتماعی به سوی تجربه تغییر اجتماعی و مورخان فرهنگی به سمت اعمال روزمره تغییر مسیر دادند، تمایز این دو زیررشته بیش از پیش دشوار شد. همان طور که شارتیه^۴ (۱۹۸۹) در جمله‌ای کنایه‌آمیز بیان می‌کند «از تاریخ اجتماعی فرهنگ به سوی تاریخ فرهنگی جامعه» حرکت کرده‌ایم.

اخیراً تجدید رابطه مشابه‌ای بین مورخان فرهنگی و مورخان سیاسی، که قبلاً سنتی‌ترین اعضای حرفه تاریخ‌نگاری بودند و به رویدادها، «مردان بزرگ» و دیدگاه حکومت‌ها توجه نشان می‌دادند، رخ داده است (Freeman, 2008). مورخان سیاسی، به پیروی از دانشمندان گروه‌های علوم سیاسی، «فرهنگ سیاسی» را به معنای نگرش‌ها و ارزش‌هایی که زیربنای کنش سیاسی را تشکیل می‌دهد کشف کردند (Chicangana-Bayona and Ortega Martínez, 2011). مورخان سیاسی اکنون، برای مثال، «فرهنگ پارلمانی» را مطالعه می‌کنند (Mergel, 2002). از

1. Reinhart Koselleck

2. Geschichtliche Grundbegriffe

3. Fernandez Sebastian

4. Chartier

سوی دیگر، مورخان فرهنگی به سیاست فرهنگ، از جمله حمایت عمومی از هنرها، علاقه فزاینده‌ای نشان داده‌اند (Poirrier, 2000; Hooock, 2003). در حالی که برخی دانشمندان درباره قانون (Wormald, 1999) و دیپلماسی (Rosen, 1980; Mösslang and Riotte, 2008) از دیدگاهی فرهنگی بحث می‌کنند، شماری از مورخان نظامی نیز در چرخش فرهنگی خود به مطالعه موضوعاتی همچون «جنگ بزرگ در تاریخ فرهنگی اروپا» می‌پردازند (Winter, 1995). تاریخ علم به عنوان یک نوع تاریخ فکری به کار گرفته می‌شود، هرچند معمولاً گروه‌های دانشگاهی مستقل یا مشترک با فلسفه علم آن را دنبال کرده‌اند. گرچه در سال‌های اخیر شمار رو به رشدی از دانشمندان این رشته یک بار دیگر چرخش اجتماعی یا فرهنگی را تجربه کرده‌اند، اما تمایز آن دو از هم دشوار است (Dear, 1995). مطالعه «تاریخ اجتماعی حقیقت»، با تمرکز بر انگلستان قرن هفدهم، و تاریخ فرهنگی علم در چین، نمونه‌هایی از توجه به «فرهنگ‌های علمی» هستند (Shapin, 1994; Elman, 2006).

تاریخ هنر، که معمولاً در گروه‌های دانشگاهی مستقل دنبال می‌شد، هم از نظر اجتماعی و هم به لحاظ فرهنگی، به صورتی مشابه مورد بررسی قرار گرفته است. «مطالعات فرهنگ دیداری» جای مطالعات «هنر و جامعه»، که اغلب مارکسیست‌ها درباره آن قلم زده‌اند، را گرفته است (Flor, 2009). مطالعات کلاسیک فرهنگ دیداری شکل‌گیری «نگاه دوره‌ای»، یعنی شیوه نگاهی خاص به رنسانس ایتالیا (Baxandall, 1972)، را مورد بررسی قرار داده‌اند، همچنین کوشیده‌اند که تأکید بر توصیف تصویری در هنر قرن هفدهم هلند را توضیح دهند (Alpers, 1983). مطالعات فرهنگ دیداری در دهه ۱۹۹۰ به سرعت گسترش یافت و به قیمت کنار گذاشتن تاریخ هنر سنتی به پایه‌گذاری یا نام‌گذاری مجدد گروه‌های دانشگاهی منجر شد. در عین حال تصور «هنر»، به خصوص در فرهنگ‌های غیرغربی (یا در مورد اروپا، پیش از عصر رنسانس)، به چالش کشیده شد (Belting, 1990). تاریخ هنر در پی سنتی که در اوایل قرن بیستم در اقلیت قرار داشت، اما به نظر می‌رسد که یک قرن بعد غالب شده باشد، دوباره به عنوان تاریخ تصاویر مفهوم‌سازی شده است (Bryson et al., 1994; Woodfield, 2001). برخی از مورخان هنر تا آن جا پیش می‌روند که خود را مورخان فرهنگی با علاقه خاص به تصاویر تعریف می‌کنند. سیاست و قدرت تصاویر توجه ویژه‌ای را به خود جلب کرده است (Zanker, 1987; Warnke, 1992).

تاریخ ادبیات معمولاً در گروه‌های دانشگاهی مطالعه می‌شد که به نقد ادبی نیز گرایش داشتند، و منتقدان آن‌ها با دیده تحقیر به مورخان می‌نگریستند. در واکنش به این حقیر شمردن تاریخ بود که در دهه ۱۹۸۰ جنبشی مشهور به «تاریخ‌گرایی جدید» در آمریکای شمالی پدید آمد. رهبران این جنبش، مثل گرینبلات^۱ (2010)، غرق تاریخ فرهنگی و نظریه فرهنگی شده‌اند تا ادبیات را در زمینه و متن اصلی آن قرار دهند. آن‌ها در حین کار، نظیر تاریخ هنر، گاه خود را مورخان فرهنگی تعریف و از تاریخ ادبیات به معنای دقیق آن به زمینه نگارشی وسیع‌تری، به ویژه نگارش درباره زنان، حرکت کرده‌اند (مجله‌ای انگلیسی‌زبان به این موضوع اختصاص یافته است).

زمانی که حوزه تاریخ ادبی گسترش می‌یافت، مورخان «معمولی» یا «عادی» نیز با مشارکت در بحث ارتباط بین ادبیات و سیاست به آن وارد شدند (Sharpe, 1987; Jouhaud, 2000). شکافی که قبلاً بین تاریخ ادبیات و تاریخ سواد وجود داشت، به لطف علاقه روزافزون به آن چه در زبان‌های لاتین مشهور به کتابت فرهنگی^۲، نگارش فرهنگی^۳ (Petrucci, 1986) یا ثبت فرهنگی^۴ (Castillo Gómez, 2001) است، از بین رفته است. تاریخ کتاب یا فرهنگ کتاب (یا چنان که فرانسوی‌ها می‌گویند، تمدن کتاب)، که اساساً کتاب‌شناسان، کتابداران و برخی مورخان معمولی درباره آن مطالعه می‌کنند، به سوی تاریخ خواندن حرکت کرده است و متخصصان ادبیات با اشتیاق تمام به استقبال از آن شتافته‌اند (Martin, 1999; MacKenzie, 1986; Chartier, 1996; Infantes et al., 2003).

تاریخ زبان تقریباً بر عهده زبان‌شناسان قرار داشته و اساساً به شیوه‌ای درون‌گرا نوشته می‌شد. با وجود این، ظهور زبان‌شناسی اجتماعی برخی از مورخان و زبان‌شناسان را ترغیب کرده تا امر اجتماعی را به رویکرد تاریخی پیوند بزنند و چیزی را بپذیرند که به اشکال مختلف به «زبان‌شناسی اجتماعی-تاریخی» یا تاریخ اجتماعی یا فرهنگی زبان معروف است (Burke and Porter, 1987; Bailey, 1991; García (Bourrellier and Usunáriz, 2006). زبان‌شناسان اجتماعی-تاریخی در عبارتی مشهور که زبان‌شناسی برجسته وضع کرده است، با این مسأله

-
1. Greenblatt
 2. culture écrite
 3. cultura scritta
 4. cultura escrita

سروکار دارند که «چه کسی برای چه کسانی و چه زمانی سخن می‌گوید؟» (Fishman, 1965). به عبارت دیگر آن‌ها به گونه‌های مختلف زبان می‌پردازند که انواع متفاوت مردم یا نظام‌های اجتماعی یا قوانین متفاوت (معمولاً ناآگاهانه) برای «تغییر دادن» این گونه‌ها به خدمت می‌گیرند. آن چه که تاریخ سیاسی زبان، به خصوص در زمینه امپراتوری‌ها، نامیده می‌شود نیز مورد بررسی قرار گرفته است (Fabian, 1986; Elliott, 1994).

از سوی دیگر، تاریخ دین را اغلب مورخان و همکاران‌شان در دانشکده‌های الهیات، که امروزه غالباً با عنوان گروه‌های «مطالعات دینی» توصیف می‌شوند، به رشته تحریر درآورده‌اند. در هر دوی این گروه‌ها شیوه نگارش تاریخ دین در نسل اخیر یا در همین حدود عمیقاً دگرگون شده است. دانشکده‌های الهیات بر نهادهای کلیسایی (به ویژه درباره مسیحیت) و الهیات، به بیان دیگر بر اندیشه‌های روحانیت، یعنی نگاه از بالا به پایین، تمرکز می‌کردند. اما اینک، برخلاف گذشته، بر عمل دینی، تجربه دینی و اندیشه‌های تقریباً آگاهانه صورت‌بندی شده مردم عادی، یعنی نگاه از پایین به بالا، تأکید می‌شود. دانشمندان بیش از آن که تمایل داشته باشند تا تغییر دین را پذیرش منفعلانه اندیشه‌های جدید قلمداد کنند، در پی آن هستند که نوکیشان را تغییر شکل دهندگان فعال به دین جدیدشان به شمار آورند (Gruzinski, 1988; Bennassar and Bennassar, 1989; Vainfas, 1995; Higashibaba, 2001). به بیانی کوتاه، تأکید از کلیساها به «فرهنگ‌های دینی» تغییر کرده است (Davis, 1982; Cholvy and Hilaire, 1985-88; Schmidt, 2008).

حلقه درونی همسایگان شامل ادبیات باستانی یونان و روم نیز می‌شود، رشته‌ای که مدت‌ها نه تنها به تاریخ باستان بلکه به فلسفه، ادبیات، علم و هنر باستان نیز می‌پرداخت. شماری از متخصصان ادبیات باستانی یونان و روم، عمدتاً از نسل جوان‌تر آن‌ها، با تاریخ فرهنگی جدید یا حتی بخشی از آن در ارتباط هستند. در پی انتشار دو کتاب فوکو، موضوعات مشترک بدن، سکس و جنسیت توجه بسیاری را به خود جلب کرده است (1984a, 1984b). در حالی که یکی از مورخان یونان باستان این موضوعات را از خلال متونی بررسی کرده و تحلیل خود را در قالب شکلی از انسان‌شناسی تاریخی ارائه کرده است (Winkler, 1990)، مورخی دیگر شواهد هنر را مبنای تحلیل خود قرار داده است (Stewart, 1997).

باستان‌شناسی کلاسیک که یکی از قدیمی‌ترین اشکال باستان‌شناسی به شمار می‌رود، دیگر رشته نزدیک به تاریخ فرهنگی است. گرچه باستان‌شناسی و تاریخ گذشته انسانی را مطالعه

می‌کنند، اما تناقض این دو رشته در این است که بسیار بیش از آن که تاریخ از انسان‌شناسی یا جامعه‌شناسی دور بوده است تاریخ و باستان‌شناسی از یکدیگر دور بوده‌اند. در همان حال که یک گروه از دانشمندان تاریخ را براساس شواهد و مدارک مکتوب به رشته تحریر درمی‌آوردند، گروه دیگر «پیش از تاریخ» را براساس شواهد فرهنگ مادی می‌نوشتند. با وجود این، این دو رشته در حال نزدیک شدن به هم بوده‌اند. مورخان به ارزش سندی فرهنگ مادی پی برده‌اند، و برخی از باستان‌شناسان به بررسی دوره‌های متأخرتر، از جمله قرون وسطی و انقلاب صنعتی، گرایش یافته‌اند. در حال حاضر برخی از باستان‌شناسان به فرهنگ غیرمادی، به خصوص زبان (که آن را شاهی را برای رویدادهایی در زمان‌های پیش از تاریخ قلمداد کردند) و «مطالعه شیوه‌های تفکر گذشته که از بقایای مادی استنتاج می‌شود»، رویکردی که به «باستان‌شناسی شناختی» مشهور است، روی آورده‌اند (Renfrew, 1987; Renfrew and Zubrow, 1994). در حالی که شمار اندکی از باستان‌شناسان از بحث‌های رایج در میان مورخان فرهنگی، از جمله بحث‌های هرمنوتیک (Hodder, 1986)، اطلاع دارند، یکی از باستان‌شناسان تا آن‌جا پیش رفته که استدلال می‌کند که «باستان‌شناسی یا تاریخ فرهنگی است یا هیچ چیز نیست» (Morris, 2000: 3).

ادبیات باستانی یونان و روم را می‌توان بسته‌ای میان‌رشته‌ای، یعنی مطالعات فرهنگی جهان باستان، محسوب کرد. خود مطالعات فرهنگی از دهه ۱۹۶۰ به این سو به سرعت رشد کرده و نهادینه شده است (Easthope, 1991; Gibson, 2009). مطالعات فرهنگی در کشورهای (یا فرهنگ‌های) مختلف اشکال متفاوتی یافته است، اما در بسیاری از کشورها مدرسان ادبیات نقش مهمی ایفا کرده‌اند. برای نمونه، ریموند ویلیامز^۱ در بریتانیا، رمون بارت^۲ در فرانسه، استفان گرینبلات در ایالات متحده، که پیش‌تر درباره او بحث شد، و بتاتریس سارلو^۳ در آرژانتین، آثار ادبی مشهوری در متن فرهنگ زمانه خود نگاشته‌اند و مانع بین «آثار اصیل و معتبر» کلاسیک ادبی و فرهنگ عمومی را ویران کردند (Irimia and Ivana, 2009). آن‌ها در این کار به جامعه‌شناسان و انسان‌شناسانی مثل ادگار مورین، استیوارت هال و نستور کانکلینی که شرایط مهم ایجاد نظریه را فراهم آوردند پیوستند. مورخان نسبتاً دیرتر وارد این جنبش

1. Raymond Williams

2. Raymond Barthes

3. Beatriz Sarlo

شدند و در نتیجه، اغلب در این بسته میان‌رشته‌ای غایب هستند. در گفتمان مطالعات فرهنگی اغلب، به پیروی از فوکو، اصطلاح «دیرینه‌شناسی» رخ می‌نماید، اما در عمل در برنامه‌های درسی به استثنای سال‌های اخیر غالباً جای اندکی برای هر برنامه دیگری فراهم آمده است. دانشگاهیان انگلیسی‌زبان فعال در مطالعات فرهنگی از علاقه‌ای که نسبت به علوم فرهنگی^۱ در میان دانشمندان آلمانی‌زبان در سال‌های نزدیک به ۱۹۰۰ نمودار شد، مثل ابی واریورگ، که اثرش عمق تاریخی شگرفی داشت، اطلاع ندارند. سنت‌های مطالعات فرهنگی و علوم فرهنگی به قدری از هم جدا هستند که یک مقدمه بر مطالعات فرهنگی به زبان آلمانی ناگزیر شد که برای اجتناب از بدفهمی در عنوان خود از اصطلاح انگلیسی آن [مطالعات فرهنگی] استفاده کند (Lutter and Reisenleitner, 1998).

حلقه میانی

حلقه میانی دربرگیرنده رشته‌های علمی مستقل در علوم اجتماعی است: انسان‌شناسی، قوم‌شناسی، جامعه‌شناسی، علم سیاست و جغرافیا. تمامی این رشته‌ها آنچه را که گاه «چرخش تاریخی» نامیده می‌شود بدین معنا که اقلیت مهمی از دانشمندان در رشته‌های خود به گذشته می‌پردازند، تجربه کرده‌اند.

بسیاری از مورخان فرهنگی، مانند برخی از متخصصان ادبیات باستانی یونان و روم و باستان‌شناسان، تقریباً در سی سال اخیر یا در این حدود به این نکته پی برده‌اند که مطالعه انسان‌شناسی، به رغم خطر ایجاد مدل عام «جامعه ابتدایی» و تلاش برای قرار دادن یونان باستان یا اروپای قرون وسطای متقدم در آن، در فهم موضوعات به آن‌ها کمک کند. با وجود این، انسان‌شناسان در مطالعه «فرهنگ‌ها» به معنای متداول و عام این اصطلاح پیشگام بودند. دانشمندان رشته‌های علمی همسایه مجذوب محوریت فرهنگ در انسان‌شناسی - حتی اگر برخی انسان‌شناسان امروزه می‌کوشند که خود را از چنگ این مفهوم رها سازند (Fox and King, 2002) - و تعریف گسترده انسان‌شناسان از فرهنگ شده‌اند. حتی می‌توان گفت که زبان انسان‌شناسی در علوم انسانی به نوعی زبان مشترک^۲ بدل شده است، به ویژه زبان کلیفورد

1. Kulturwissenschaft

۲. lingua franca: زبان مشترک زبانی است که به عنوان زبان میانجی برای برقراری ارتباط میان سخنگویان زبان‌ها و گویش‌های گوناگون در مقیاس کشوری به کار می‌رود. م.

گیرتز^۱، از جمله تعریف بسیار مورد ارجاعش از فرهنگ: «باور داشتن»، به پیروی از ماکس وبر، که معتقد است انسان حیوانی آویزان از تارهایی معنایی است که خود آن‌ها را تنیده است، من تصور می‌کنم که فرهنگ همان تارها باشد» (Geertz, 1973: 5). به بیانی دیگر، «فرهنگ» بسط و گسترش یافته است تا تنها شامل هنرها و نخبگان باشد بلکه نگرش‌ها و ارزش‌های هر شخص و تبلور و نمودهای آن‌ها در ساخته‌ها و اعمال روزمره را نیز دربر بگیرد.

در مقابل، تعداد زیادی از انسان‌شناسان، از جمله برخی از چهره‌های اصلی این رشته (Geertz, 1980; Sahlins, 1985) درباره گذشته تحقیق می‌کنند. «انسان‌شناسی تاریخی»، برخلاف اواسط قرن بیستم که «کار میدانی» معرف این رشته بود، اعتبار کسب کرده است. علاقه به فرآیندهای تغییر، از جمله تغییر در طول دوره بلندمدت، جایگزین یا دست‌کم ضمیمه علاقه قدیمی به ساختارها و کارکردها شده است.

همسایه نزدیک انسان‌شناسی رشته‌ای است که با عنوان «فولکلور» شناخته می‌شد و عموماً به «قوم‌شناسی» یا مطالعه «سنت‌های عمومی» تغییر نام داده است. دانشمندان در حوزه فرهنگ بیش از خارج از آن انسان‌شناسی را به خدمت گرفته‌اند و انسان‌شناسی از دیرباز با تاریخ فرهنگی پیوندی مستحکم داشته است. در واقع، می‌توان برخی از آثار کلاسیک در این زمینه، از آثار کارو باروخا^۲ (۱۹۶۵) تا فریکمن^۳ و لوفگرن^۴ (۱۹۸۷)، را می‌توان به یک اندازه زیرمجموعه قوم‌شناسی، انسان‌شناسی تاریخی یا تاریخ فرهنگی به شمار آورد.

در مرز بین انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی پیر بوردیو^۵ قرار دارد که اندیشه‌های او بیش از هر کس دیگری، به جز گیرتز، الهام‌بخش مورخان فرهنگی بوده است: از جمله ایده تمایز، ایده عادت‌واره^۶ (که آن را به واسطه اروین پانوفسکی مورخ هنر از توماس آکویناس وام گرفت)، ایده سرمایه فرهنگی، ایده «زمینه» فرهنگی (champ) و غیره (Bourdieu, 1979, 1992).

جامعه‌شناسان دیگر نیز در مسیر تاریخ فرهنگی و در نتیجه بازگشت به سنت ماکس وبر حرکت کرده‌اند. جامعه‌شناسی تاریخی از مدت‌ها پیش رونق یافته است و آثار کلاسیک معاصر همچون منابع قدرت اجتماعی^۷ (Mann, 1986-93) را شامل می‌شود، هرچند مطالعاتی از این

1. Clifford Geertz
2. Caro Baroja
3. Frykman
4. Löfgren
5. Pierre Bourdieu
6. habitus
7. The Sources of Social Power

دست بیشتر تمایل دارند به جای موضوعات نرم نظیر فرهنگ بر ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی «سخت» و دگرگونی‌های آن‌ها در طول دوره‌های بلندمدت تمرکز کنند. «چرخش فرهنگی» در جامعه‌شناسی نسبتاً جدید است. با این حال، در حال گردآوری نیرو، به خصوص در ایالات متحده، است (Mohr, 2004; Friedland and Alexander, 2003). مورخان فرهنگی، که عادت به گرفتن ایده‌های خود از انسان‌شناسی داشتند، احتمالاً این گروه از جامعه‌شناسان فرهنگی را منبع الهام خود می‌دانند.

از سوی دیگر، اقتصاددانان چرخش فرهنگی نداشته‌اند، اگرچه برخی از مورخان اقتصادی با تغییر توجه از تولید به مصرف و تبیین تغییرات در الگوهای مصرف با استفاده از تغییرات فرهنگی، به این مسیر گام نهاده‌اند. اعضای گروه‌های علم سیاست نیز مثل همکاران خود در گروه‌های دانشگاهی اقتصاد، «علوم سیاسی» یا روابط بین‌الملل در برابر رویکردهای فرهنگی مقاومت می‌کنند. در مطالعات سیاسی نیز نظیر اقتصاد نظریه انتخاب عقلانی، که در برابر تفاوت فرهنگی نفوذناپذیر به نظر می‌رسد، جریان غالب باقی مانده است. با وجود این، نشانه‌هایی از تغییر و شواهدی مبنی بر ناخرسندی از کاربرد جهان مدل‌های رفتار سیاسی که از غرب اقتباس شده‌اند، دیده می‌شود (Chabal and Daloz, 2006).

در واقع، ما اکنون از احیا یا «ابداع مجدد» سنت مطالعات «فرهنگ سیاسی»، که در دهه ۱۹۵۰ در آمریکا بنیان نهاده شد و در حال حاضر دامنه آن از بالتیک تا پاناما امتداد دارد، مطلع هستیم (Goldfarb, 2012; Pérez, 2011; Pettai, 2007). یکی از نشانه‌های این دگرگونی تغییر باور دانشمند سیاسی برجسته آمریکایی، ساموئل پی. هانتینگتون^۱ فقید، نسبت به اندیشه «برخورد تمدن‌ها» بود، در مقاله‌ای که به رغم (یا به دلیل) شیئیت بخشیدن به فرهنگ‌ها پرنفوذ بوده است (Huntington, 1996). اکنون حتی در مطالعات جغرافیای سیاسی نیز، که در آن به طور سنتی بر عوامل «سخت» مثل شمار ارتش‌ها و میزان منابع مادی تأکید می‌شد، به جای حمایت سیاسی اجبارآمیز به عوامل «نرم» یا فرهنگی مثل تصاویر و دیگر ابزارهای جذاب بها داده می‌شود (Nye, 2004).

اتفاقاً جغرافی‌دانان بیش از بخش عظیمی از همکاران خود در علوم اجتماعی به تاریخ و فرهنگ علاقه دارند. سنت جغرافیای تاریخی سنتی قدیمی و متمایز است، حال آن‌که «چرخش فرهنگی» در این رشته، به ویژه در دنیای انگلیسی‌زبان، از اهمیت خاصی برخوردار بوده است.

1. Samuel P. Huntington

مطالعات جدید اغلب به جای اصطلاح قدیمی تر «جغرافیای انسانی» از اصطلاح «جغرافیای انسانی» استفاده می‌کنند و بر تخیل جغرافیایی (D. Gregory, 1994)، «فرهنگ‌های کاوش» (Driver, 2000) و مواردی از این قبیل تمرکز دارند. زمانی که رویکردهای فرهنگی و تاریخی با هم ترکیب می‌شوند، که همواره چنین است، تمایز بین جغرافی‌دانان فرهنگی و مورخان فرهنگی - فارغ از جغرافی‌دانانی که بیشتر و آشکارتر از نظریه فرهنگی استفاده می‌کنند - دشوارتر می‌شود.

حلقه بیرونی

حلقه بیرونی شامل رشته‌هایی است که بیش از آن که به علوم انسانی نزدیک باشند به علوم طبیعی نزدیک هستند. این رشته‌ها غالباً (به موازات تضاد مشهور بین «طبیعت» و «فرهنگ») از هر نظر با تاریخ فرهنگی بی‌ارتباط قلمداد می‌شدند. اما، برخی از دانشمندان طی چند سال اخیر چنین استدلال می‌کنند که روان‌شناسی، مطالعات شناختی و علم اعصاب می‌توانند به دانشجویان فرهنگ، از جمله مورخان فرهنگی، یاری رسانند. حتی زیست‌شناسی هم در حال مرتبط شدن [با تاریخ فرهنگی] است، زیرا مطالعات مربوط به جانوران، از جمله شمپانزه‌ها، حاکی از آن است که آن‌ها نیز فرهنگی به معنای مهارت‌ها دارند که از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است (Wrangham et al., 1994; Lestel, 2001; Boyd and Richerson, 2005). این بخش از مقاله بیش از این‌که بر گذشته تمرکز کند به آینده توجه دارد و ضرورتاً نظری است، اما امکان انقلاب در روش‌هایی که دانشمندان از طریق آن‌ها فرهنگ را تحلیل می‌کنند بسیار مهم‌تر از آن است که مورد غفلت قرار بگیرد.

روان‌شناسان یا دست کم برخی از روان‌شناسان مانند جامعه‌شناسان، جغرافی‌دانان و دانشجویان علم سیاست، چرخش فرهنگی مشهور را اخذ کرده‌اند و این پرسش را طرح می‌کنند که آیا تا چه میزان ادراک، حافظه یا یادگیری با فرهنگ‌های کنونی («انسان‌شناسی روان‌شناختی») یا گذشته («روان‌شناسی تاریخی») تفاوت دارد. در توصیف آن‌چه به اشکال مختلف به «روان‌شناسی اجتماعی»، «روان‌شناسی تاریخی» یا «انسان‌شناسی روان‌شناختی» شهرت دارد اصطلاح «روان‌شناسی فرهنگی» (Cole, 1996) متداول شده است، یعنی رویکردی که بر تفاوت‌های بین روش‌های تفکر و احساس که در فرهنگ‌های مختلف یا دوره‌های گوناگون دیده می‌شود تأکید می‌کند.

روان‌شناسان نقشی کلیدی در برآمدن «مطالعات شناختی» ایفا کرده‌اند، هرچند که این برجسب -همچون «مطالعات فرهنگی»- رشته‌ای را به عنوان کانون تحقیق میان‌رشته‌ای معین نمی‌کند که انواع مختلف متخصصان، از دانشمندان رایانه گرفته تا عصب-زیست‌شناسان، را دربر بگیرد. تاکنون تنها برخی از دانشمندان در علوم انسانی جذب «انقلاب شناختی» شده‌اند، یا به هر حال در ارتباط با کار خود به آن توجه کرده‌اند. با این حال، سه قلمرو تاریخ فرهنگی، که همگی در حال حاضر بسیار محبوبیت دارند، احتمالاً از مطالعات شناختی، به خصوص روان‌شناسی اعصاب، تأثیر گرفته‌اند یا وارد گفتگو با آن شده‌اند. این سه قلمرو تاریخ احساسات، تاریخ عواطف و تاریخ حافظه اجتماعی یا فرهنگی هستند.

مورخان احساسات (برای مثال، Classen, 1993) موضوعات خود را با دانشمندان فعال در شناخت دیداری یا شنیداری، با وجود منابع و روش‌های بسیار متفاوت، به اشتراک می‌گذارند. برخی از مورخان هنر کوشیده‌اند این شکاف را پر کنند یا دست‌کم کاهش دهند. ارنست گامبریچ^۱ با همکاری ریچارد گرگوری^۲ روان‌شناس درباره توهم در طبیعت و هنر همکاری کرد، جان اونیانس^۳ دانشجوی سابق گامبریچ امیدوار است که مورخان آینده «مشتاق باشند مورخ هنر-اعصاب شوند» (R.L. Gregory and Gombrich, 1973; Onians, 2007). تاریخ عواطف حتی بیش از تاریخ احساسات با اقبال مواجه شده است، و علاوه بر شماری از تکنگاری‌ها همایش‌هایی نیز در این باره برگزار می‌شود (Gouk and Hills, 2005; Liliequist, 2012). به هر حال، مورخان فرهنگی، به شیوه‌هایی بر منابع‌شان تمرکز می‌کنند که در آن‌ها احساسات در دوره‌های مختلف بازنمایی، برساخته یا مدیریت شده‌اند. از این رو، در جریانی متفاوت با دانشمندان اعصاب قرار می‌گیرند.

مطالعات تاریخ حافظه، به ویژه آن‌چه «حافظه اجتماعی» نامیده می‌شد و اکنون غالباً تحت عنوان «حافظه فرهنگی» توصیف می‌شود، از تاریخ احساسات و عواطف رونق بیشتری داشته است، حال آن‌که برخی از روان‌شناسان توجه خود را از حافظه‌های فردی به حافظه‌های جمعی و «بوم‌شناسی‌های شناختی» معطوف کرده‌اند. با این حال، بین رویکردهای فرهنگی-تاریخی و عصب‌شناختی، به رغم تلاش برای نزدیکی آن‌ها، هم‌چنان شکاف وجود دارد (Boyer and Wertsch, 2009). در مجموع اغلب دانشمندان اعصاب با مغز انسان سروکار دارند نه با تغییراتی

1. Ernst Gombrich
2. Richard L. Gregory
3. John Onians

که در طول زمان در ادراک‌ها، احساسات و حافظه‌ها رخ می‌دهد و تنها در صورتی که توجه خود را به تنوع‌های فرهنگی معطوف کنند فرصتی برای گفتگوی آینده با مورخان پدید خواهد آمد. تغییر در طول زمان در کانون استدلال یک مورخ، یعنی دانیل اسمایل (۲۰۰۸)، قرار دارد که در کتاب یک جلدی خود درباره بشریت از تغییر در طول زمان در دفاع از «تاریخ فرهنگی عمیق» یا «عصب-تاریخ» بحث می‌کند. مغز انسان احتمالاً در طی دوره‌های بسیار طولانی، یا به عبارت دیگر در طی صدها هزار سال، در جنبه‌هایی حیاتی دستخوش تغییر شده باشد. حال معضل این است که مغز انسان چگونه و با چه پیامدهایی تغییر کرده است. به هر حال، بیشتر مورخان فرهنگی به پنج هزار سال اخیر یا زمانی در این حدود، دوره‌ای بسیار کوتاه که از نظر «تکامل شناختی» قابل تشخیص است، می‌پردازند.

ایده تکامل که در اواخر قرن نوزدهم در مطالعات تاریخی نقشی برجسته ایفا می‌کرد، در قرن بیستم عموماً رد شد، اما به نظر می‌رسد که این ایده، چنان که دو مطالعه اخیر نشان می‌دهند، دست‌کم در جامعه‌شناسی دوباره رواج یافته است (Runciman, 2009; Blute, 2010). در حالی که رانسیمن^۱ در دفاع از سه شکل انتخاب جمعی رقابت‌جویانه (زیستی، اجتماعی و فرهنگی) در مسائل انسانی استدلال می‌کند، ماریون بلوت^۲ مدعی است که دانشمندان اجتماعی می‌توانند برخی از معضلات خود را با آموختن از زیست‌شناسی تکاملی حل کنند. هنوز بسیار زود است که بگوییم آیا مورخان فرهنگی به این چالش پاسخ می‌دهند یا این فرصت‌ها را می‌پذیرند. ممکن است برآمدن آن‌چه را که می‌توانیم «زیست-تاریخ» بنامیم به «چرخش فرهنگی» مشهور که از یک دهه پیش سقوط آن پیش‌بینی شده بود خاتمه دهد (Bonnell and Hunt, 1999). خواه چنین باشد یا نه، مثال‌های مورد بحث در این بخش به ما یادآوری می‌کنند که نقشه یادگیری نه ثابت بلکه سیال است و همسایگان تاریخ فرهنگی در آینده نزدیک با همسایگان آن در گذشته بسیار تفاوت خواهند داشت.

1. W.G. Runciman

2. Marion Blute

منابع

- Akehurst, Thomas (2010) *The Cultural Politics of Analytic Philosophy*. Continuum, London.
- Alexander, Jeffrey C. (2003) *the Meanings of Social Life: a Cultural Sociology*. Oxford University Press, Oxford.
- Alpers, Svetlana (1983) *The Art of Describing: Dutch Painting in the Seventeenth Century*. University of Chicago Press, Chicago.
- Bailey, Richard W. (1991) *Images of English: a Cultural History of the Language*. University of Michigan Press, Ann Arbor.
- Baxandall, Michael (1972) *Painting and Experience in Fifteenth-Century Italy*. Oxford University Press, Oxford.
- Becher, Tony, & Paul R. Trowler (2005) *Academic Tribes and Territories: intellectual enquiry and the cultures of disciplines*. Open University Press, Buckingham.
- Beik, William (1997) *Urban Protest in Seventeenth-Century France: the culture of retribution*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Belting, Hans (1990) *Bild und Kult. Eine Geschichte des Bildes vor dem Zeitalter der Kunst*. C. H. Beck, Munich.
- Bennassar, Bartolomé, & Bennassar, Lucile (1989) *Les chrétiens d'Allah: l'histoire extraordinaire des renégats*. Perrin, Paris.
- Blake, Casey N. (2008) Culturalist Approaches to Intellectual History. In: *A Companion to American Cultural History*, edited by Karen Halttunen, pp. 383-95. Blackwell, Oxford.
- Blute, Marion (2010) *Darwinian Sociocultural Evolution*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bonnell, Victoria E. and Lynn Hunt (editors), (1999) *Beyond the Cultural Turn*. University of California Press, Berkeley.
- Bourdieu, Pierre (1979) *Distinction: critique social du jugement*. Minuit, Paris.
- Bourdieu, Pierre (1992) *Les règles de l'art: genèse et structure du champ littéraire*. Seuil, Paris.
- Boyd, Robert, & Richerson, Peter (2005) *The Origin and Evolution of Cultures*. Oxford University Press, Oxford.
- Boyer, Pascal and James V. Wertsch (editors), (2009) *Memory in Mind and Culture*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bremmer, Jan and Herman Roodenburg (editors), (1991) *A Cultural History of Gesture*. Polity Press, Cambridge.
- Bremmer, Jan and Herman Roodenburg (editors), (1997) *A Cultural History of Humour*. Polity Press, Cambridge.
- Brunner, Otto, Werner Conze and Reinhart Koselleck (editors), (1972-97) *Geschichtliche Grundbegriffe*, 9 volumes. Klett-Cotta, Stuttgart.
- Bryson, Norman, Michael Holly and Keith Moxey (editors), (1994) *Visual Culture: Images and Interpretations*. University Press of New England, Hanover.
- Burckhardt, Jacob (1860) *Die Kultur der Renaissance in Italien*. Schweighauser, Basel. <http://archive.org/download/diekulturderrena00burcuoft/diekulturderrena00burcuoft.pdf> [accessed 11/April/2012]

- Burke, Peter (2008) “Pas de culture, je vous prie, nous sommes britanniques”: l'histoire culturelle en rinde-Bretagne avant et apres le tournant. In: *L'histoire culturelle: un "tournant mondial" dans l'historiographie?*, edited by Philippe Poirier, pp.15–25. Editions Universitaires de Dijon, Dijon.
- Burke, Peter (2011) The Cultural History of Intellectual Practices. In: *Political Concepts and Time: new approaches to conceptual history*, edited by Javier Fernández Sebastián, pp. 103–28. Cantabria University Press, Santander.
- Burke, Peter and Roy Porter (editors), (1987) *The Social History of Language*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Caro Baroja, Julio (1965) *El carnaval, análisis histórico-cultural*. Taurus, Madrid.
- Castillo Gómez, Antonio (editor), (2001) *Historia de la cultura escrita: del Próximo Oriente Antiguo a la sociedad informatizada*. Ediciones Trea, Gijón.
- Chabal, Patrick, & Daloz, Jean-Pascal (2006) *Culture Troubles: politics and the interpretation of meaning*. Hurst, London.
- Chartier, Roger (1988) *Cultural History: between practices and representations*. Polity Press, Cambridge.
- Chartier, Roger (1989) “Le monde comme representation”. *Annales E. S. C.*, 44: 1505–1520.
- Chartier, Roger (1996) *Culture écrite et société: l'ordre des livres, (XIVe-XVIIIe siècle)*. Albin Michel, Paris.
- Chicangana-Bayona, Yobenj Aucardo and Francisco Alberto Ortega Martínez (editors), (2011) *200 Años de Independencias. Las culturas políticas y sus legados*. Universidad Nacional de Colombia, Medellín.
- Cholvy, Gérard and Yves-Marie Hilaire (1985-88) *Histoire religieuse de la France contemporaine*. 3 vols. Privat, Toulouse.
- Classen, Constance (1993) *Worlds of sense: exploring the senses in history and across cultures*. Routledge, London.
- Cole, Michael (1996) *Cultural Psychology: a Once and Future Discipline*. Harvard University Press, Cambridge MA.
- Darnton, Robert (1984) *The Great Cat Massacre and Other Episodes in French Cultural History*. Basic Books, New York.
- Davis, Natalie Z.(1982) From Popular Religion to Religious Cultures. In: *Reformation Europe*, edited by Steven E. Ozment, pp. 321–36. Center for Reformation Research, St Louis.
- Dear, Peter(1995) “Cultural History of Science. An Overview with Reflections”. *Science, Technology and Human Values* 20: 150–70. <http://dx.doi.org/10.1177/016224399502000202>
- Driver, Felix (2000) *Geography Militant: cultures of exploration and empire*. Blackwell, Oxford.
- Easthope, Antony (1991) *Literary into Cultural Studies*. Routledge, London.
- Elliott, John H. (1994) *Lengua e imperio en la España de Felipe IV*. Ediciones Universidad de Salamanca, Salamanca.
- Elman, Benjamin A. (2006) *A Cultural History of Modern Science in China*. Harvard University Press, Cambridge MA.
- Elsner, Jaś and Roger Cardinal (editors), (1994) *The Cultures of Collecting*. Reaktion Books, London.

- Elsner, Jaś and Joan-Pau Rubiés (editors), (1999) *Voyages and Visions: Towards a Cultural History of Travel*. Reaktion Books, London.
- Fabian, Johannes (1986) *Language and Colonial Power: the appropriation of Swahili in the former Belgian Congo, 1880-1938*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Fernández Sebastián, Javier (2011) *Political Concepts and Time: new approaches to conceptual history*. Cantabria University Press, Santander.
- Fishman, Joshua A. (1965) “Who Speaks What Language to Whom and When?”. *La Linguistique*: 67–88.
- Flor, Fernando R. de la (2009) *Imago: la cultura visual y figurative del barrocco*. Abada, Madrid.
- Foucault, Michel (1984a) *Le souci de soi*. Gallimard, Paris.
- Foucault, Michel (1984b) *L'usage des plaisirs*. Gallimard, Paris.
- Fox, Richard G. and Barbara J. King (editors), (2002) *Anthropology Beyond Culture*. Berg, Oxford.
- Freeman, Joanne B. (2008) Political History and the Tool of Culture. In: *A Companion to American Cultural History*, edited by Karen Halttunen, pp. 416–24. Blackwell, Oxford. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470691762.ch29>
- Friedland, Roger, and John Mohr, (2004) *Cultural Sociology in Practice*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Frykman, Jonas and Orvar Löfgren (1987) [1979] *Culture Builders: A Historical Anthropology of Middle-Class Life*. Translated by Alan Crozier. Rutgers University Press, New Brunswick NJ.
- García Bourrellier, Rocío and Jesús M. Usunáriz (editors), (2006) *Aportaciones a la historia social del lenguaje: España, siglos XIV-XVIII*. Iberoamericana, Madrid.
- Geertz, Clifford (1973) *The Interpretation of Cultures*. Basic Books, New York.
- Geertz, Clifford (1980) *Negara: the theatre state in nineteenth-century Bali*. Princeton University Press, Princeton.
- Gibson, Mark (2009) *Culture and Power: a history of cultural studies*. Berg, Oxford.
- Glickman, Lawrence B. (2008) The Impact of the Culture Concept on Social History. In: *A Companion to American Cultural History*, edited by Karen Halttunen, pp. 396–405. Blackwell, Oxford. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470691762.ch27>
- Goldfarb, Jeffrey C. (2012) *Reinventing Political Culture*. Polity Press, Cambridge.
- Gouk, Penelope and Helen Hills (editors), (2005) *Representing Emotions*. Ashgate, Aldershot.
- Greenblatt, Stephen, Ines Županov, Reinhard Meyer-Kalkus, Heike Paul, Pál Nyíri and Friederike Pannewick (2010) *Cultural Mobility: a manifesto*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Gregory, Derek (1994) *Geographical Imaginations*. Blackwell, Oxford.
- Gregory, Richard L. and Ernst H. Gombrich (editors), (1973) *Illusion in Nature and Art*. Duckworth, London.
- Gruzinski, Serge (1988) *La colonisation de l'imaginaire: sociétés indigènes et occidentalisation dans la Mexique espagnol*. Gallimard, Paris.
- Hoock, Holger (2003) *The King's Artists: the Royal Academy of Arts and the Politics of British Culture, 1760-1840*. Clarendon Press, Oxford.
- Higashibaba, Ikuo (2001) *Christianity in Early Modern Japan: Kirishitan belief and practice*. Brill, Leiden.

- Hodder, Ian (1986) *Reading the Past*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Huizinga, Johan (1929) De taak der cultuurgeschiedenis. Reprinted in Huizinga., *De taak der cultuurgeschiedenis*, edited by W. E. Krul, pp. 72–134. Historische Uitgeverij, Groningen, (1995).
- Hunt, Lynn (1984) *Politics, Culture and Class in the French Revolution*. University of California Press, Berkeley.
- Hunt, Lynn (editor), (1989) *The New Cultural History*. University of California Press, Berkeley.
- Huntington, Samuel P. (1996) *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon and Schuster, New York.
- Infantes, Victor, François Lopez and Jean-François Botrel (editors), (2003) *Historia de la edición y de la lectura en España, 1472-1914*. Fundación Germán Sánchez Ruipérez, Madrid.
- Irimia, Mihaela and Dragoş Ivana (editors), (2009) *Literary into Cultural History*, Institutul Cultural Român, Bucharest.
- Jouhaud, Christian (2000) *Les pouvoirs de la littérature: histoire d'un paradoxe*. Gallimard, Paris.
- Kavanagh, Thomas M. (1993) *Enlightenment and the Shadows of Chance: the novel and the culture of gambling in eighteenth-century France*. Johns Hopkins University Press, Baltimore.
- Klein, Lawrence E. (1994) Shaftesbury and the Culture of Politeness. *Moral Discourse and Cultural Politics in Early Eighteenth-Century England*. Cambridge University Press, Cambridge. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511659973>
- Lestel, Dominique (2001) *Les origines animales de la culture*. Seuil, Paris.
- Liliequist, Jonas (editor), (2012) *A History of Emotions, 1200-1800*. Pickering and Chatto, London.
- Lutter, Christina and Markus Reisenleitner (1998) *Cultural Studies: eine Einführung*. Loecker Erhard, Vienna.
- MacKenzie, Donald F. (1986) *Bibliography and the Sociology of Texts*. British Library, London.
- Mann, Michael (1986-93). *The Sources of Social Power*, 2 vols. Cambridge University Press, Cambridge.
- Martin, Henri-Jean (1999) [1969] *Livre, pouvoirs et société à Paris au XVIIe siècle, 1598-1701*, 3rd edition. Droz, Geneva.
- Mergel, Thomas (2002) *Parlamentarische Kultur in der Weimarer Republik*. Droste, Düsseldorf.
- Mergel, Thomas and Thomas Welskopp (editors), (1997) *Geschichte zwischen Kultur und Gesellschaft*. C. H. Beck, Munich.
- Mösslang, Markus and Torsten Riotte (editors), (2008) *The Diplomat's World: the cultural history of diplomacy, 1815-1914*. Oxford University Press, Oxford.
- Morris, Ian (2000) *Archaeology as Cultural History. Words and Things in Iron Age Greece*. Blackwell, Oxford.
- Nye, Joseph S. (2004) *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs, New York.
- Onians, John (2007) *Neuroarthistory*. Yale University Press, New Haven.

- Pérez, Orlando J. (2011) *Political Culture in Panama*. Palgrave Macmillan, Petrucci, Armando (1986) *La scrittura. Ideologia e rappresentazione*. Einaudi, Torino. New York.
- Pettai, Vello (2007) Studying Political Culture in Post-Communist Europe. In: *Political Culture: values and identities in the Baltic Sea Region*, edited by Mai-Brith Schartau, Sten Berglund and Bernd Henningsen, pp.83–96. Berliner Wissenschafts Verlag, Berlin.
- Poirrier, Philippe (2000) *L'État et la culture en France au XXe siècle*. Librairie Générale Française, Paris.
- Renfrew, Colin (1987) *Archaeology and Language: the puzzle of Indo-European origins*. Cape, London.
- Renfrew, Colin, and Ezra B. W. Zubrow (editors) (1994) *The Ancient Mind: Elements of Cognitive Archaeology*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rioux, Jean-Pierre and Jean-François Sirinelli (editors), (1997-98) *Histoire Culturelle de la France*, 4 volumes. Seuil, Paris.
- Roosen, William (1980) “Early Modern Diplomatic Ceremonial: A Systems Approach”. *The Journal of Modern History*, 52: 452–476. <http://dx.doi.org/10.1086/242147>
- Runciman, W. G. (2009) *The Theory of Cultural and Social Selection*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Sahlins, Marshall (1985) *Islands of History*. University of Chicago Press, Chicago.
- Schmidt, Leigh E. (2008) Religious History and the Cultural Turn. In: *A Companion to American Cultural History*, edited by Karen Halttunen, pp. 406–15. Blackwell, Oxford. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470691762.ch28>
- Schorske, Carl E. (1979) *Fin-de-Siècle Vienna: Politics and Culture*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Schorske, Carl E. (1979) *Fin-de-Siècle Vienna: Politics and Culture*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Sewell, William H. (2005) *Logics of History: Social Theory and Social Transformation*. University of Chicago Press, Chicago.
- Shapin, Steven (1994) *A Social History of Truth: Civility and Science in Seventeenth-Century England*. University of Chicago Press, Chicago.
- Sharpe, Kevin M. (1987) *Criticism and Compliment. The Politics of Literature in the England of Charles I*. Cambridge University press, Cambridge.
- Smail, Daniel L. (2008) *On Deep History and the Brain*. University of California Press, Berkeley.
- Snyder, Jon R. (2009) *Dissimulation and the Culture of Secrecy in Early Modern Europe*. University of California Press, Berkeley.
- Stewart, Andrew (1997) *Art, Desire and the Body in Ancient Greece*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Vainfas, Ronaldo (1995) *A Heresia dos Índios: catolicismo e rebeldia no Brasil colonial*. Companhia das Letras, São Paulo.
- Vincent, David (1998) *The Culture of Secrecy. Britain, 1832-1998*. Oxford University Press, Oxford.
- Ware, Caroline F. (editor), (1940) *The Cultural Approach to History*. Edited for the American Historical Association, Columbia University Press, New York.
- Warnke, Martin (1992) *Politische Landschaft: zur Kunstgeschichte der Natur*. Hanser, Munich.

- Winkler, John J. (1990) *The Constraints of Desire: the anthropology of sex and gender in ancient Greece*. Routledge, London.
- Winter, Jay (1995) *Sites of Memory, Sites of Mourning. The Great War in European Cultural History*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Woodfield, Richard (2001) *Art History as Cultural History*. G + B Arts International, Amsterdam.
- Wormald, Patrick (1999) *Legal Culture in the Early Medieval West*. Continuum, London.
- Wrangham, Richard W., W.C. McGrew, Frans B.M. de Waal and Paul G. Heltne (editors), (1994) *Chimpanzee Cultures*. Harvard University Press, Cambridge, MA.
- Zanker, Paul (1987) *Augustus und die Macht der Bilder*. C.H. Beck, Munich.